

Zásady práce s literatúrou

Citácie a bibliografia

Cieľom tohto stručného materiálu nie je nahradiť citačný manuál, ani vás naučiť všetkému čo pri písaní svojich prác potrebujete, ide skôr o to podať sumár základných odporúčaní. V úvodnej časti spomíname najčastejšie sa vyskytujúce chyby s ktorými sa pri oponovaní záverečných prác stretávame.

Použité zdroje – ešte pred tým než čokoľvek napíšete, potrebujete si zohnať dobré zdroje. Toto nie je ani tak chyba ako skôr odporúčanie. Citovať môžete takmer hocičo, ale kvalita použitých zdrojov svedčí aj o kvalite Vašej práce. Odporúčame preferovať on-line databázy vedeckých publikácií, ktoré poskytuje, resp. sprostredkuje knižnica Technickej univerzity v Košiciach (TUKE). Mnoho študentov sa počas svojho štúdia stretáva skoro výlučne iba so skriptami a webovými stránkami. V prípade diplomovej, ale aj bakalárskej práce by ste však mali pracovať aj s najnovšími vedeckými poznatkami z danej oblasti. Tie nájdete práve v zmienенých databázach. Univerzity majú spravidla zaplatený prístup do niekoľkých takýchto databáz, ku ktorým sa dostanete buď cez prihlásenie, alebo cez počítače pripojené do vnútornej siete univerzity, ako je to aj v našom prípade. Zoznam predplatených databáz pre TUKE nájdete na <https://lib.tuke.sk/#/digitalLibrary>. Najviac sa nám osvedčili pre oblasť infromatických vied nasledovné štyri databázy. Prvá voľba je **ScienceDirect**, kde je indexovaných mnoho kvalitných časopisov. Potom je to **Springer** a **ACM**. Napokon **IEEE**, ktorý obsahuje mnoho príspevkov najmä zo zborníkov konferencií. Používame ju však predovšetkým keď nevieme nájsť niečo na predošlých, alebo keď potrebujeme k niektorej téme doplniť zdroje, keďže kvalita niektorých zborníkových príspevkov, ktorých je tu hojne, je prirodzene nižšia ako v prípade časopisov na ScienceDirect.

Často sa stretávam s otázkou, koľko zdrojov použiť. Na to nie je jednoznačná odpoveď, pokiaľ nie sú určené nejaké interné smernice. Už v bakalárskej práci odporúčame minimálne 3 (lepšie však okolo 5) a v prípade diplomovej práce minimálne 7, lepšie však okolo 10 aktuálnych zdrojov, ktoré úzko súvisia s témou práce a sú z indexovaných databáz uvedených vyššie. Inými slovami, pokiaľ píšete napr. o analýze sentimentu v politických diskusných fórach, tak okrem všeobecných informácií o analýze sentimentu či sociálnych médiách ktoré nájdete už aj v skriptách alebo knihách, tam bude kapitola, ktorá sa venuje aplikácii analýzy sentimentu v tejto špecifickej oblasti. Z tejto časti by potom malo vyplynúť to, čo potom spomeniete aj v úvode práce, a to je motivácia. Prečo sa vlastne budete venovať tomu čomu sa budete venovať vo svojej tzv. praktickej časti (prosím nenazývajte ju takto vo vašej práci). Zároveň sa na túto časť budete odvolávať v diskusii.

Všetky zdroje musíte citovať – to ako to robiť správne v texte, máte popísané v niektorom z citačných štandardov, tie popisujú to ako uvádzať citáciu v texte a zároveň popisujú spôsob tvorby bibliografie na ktorú citácie v texte odkazujú. Typickými príkladmi sú STN ISO 690, ktorá je populárna na technických univerzitách, hoci prepracovanejšie sú mnohé iné normy ako napr. norma Americkej psychologickkej asociácie, ktorá je široko akceptovaná predovšetkým v mnohých humanitných a sociálnych vedách. Mnohé on-line databázy majú vlastné citačné štýly. Vyberte si jeden a držte sa ho v celom texte. Univerzitná knižnica TUKE zverejnila odporúčania citovania zdrojov v tejto prezentácii: <https://lib.tuke.sk/assets/files/CIT.ppt> Môžete sa ich držať okrem jednej veci, neumiestňujte prosíme odkazy na konci odsekov a už vôbec nie za bodkou.

Táto téma úzko súvisí s citačnými manažérmi sa ešte vrátim neskôr. Nezabúdajte, že pokiaľ preberiete nejakú informáciu ktorá nie je úplne jasná v zmysle nejakých všeobecných informácií, mali by ste ju citovať. Pokiaľ to neurobíte v rámci morálnych zásad, spravte to z čisto racionálnych dôvodov. V tejto súvislosti máte možnosť kedykoľvek si overiť, či vás text nevykazuje známky plagiarizmu: <https://niesomplagiator.sk/> čo odporúča aj univerzitná knižnica TUKE.

Ale to, že vám v knižnici nenájdu zhodu neznamená, že ju nenájdu oponenti a tiež, že sa na to po rokoch nepríde pokročilejšími metódami pre zisťovanie plagiátorstva. Aby ste o svoj titul neprišli. Citovanie má ešte jednu veľmi užitočnú aj keď trocha alibistickú funkciu. Pokiaľ citujete niečo s čím sa oponent alebo všeobecne čitateľ práce nestotožňuje, nemusí to pri svojom hodnotení zohľadniť, pokiaľ to však uvediete ako všeobecne platnú alebo dokonca vlastnú myšlienku, pravdepodobne vám jej nesprávnosť pripomenie. Ďalej uvediem niekoľko typických chýb s ktorými som sa pri bakalárskych a diplomových prácach stretol:

Doslovné citovanie bez náležitého vyčlenenia v texte – pokiaľ preberáte text doslovne, tak ho musíte v texte náležite vyčleniť, zvyčajne ho uvediete kurzívou v úvodzovkách a za číslo zdroja uvediete aj stranu:

„toto je doslovne prebratý text“ [1, s. 75]

Detaily závisia od citačnej normy.

Doslovný preklad text uvádzaný ako parafráza – doslovne preložený text je doslovná citácia, žiadne parafrázovanie.

Citácia v názve kapitoly – neuvádzajte citácie v názve kapitol. Pokiaľ je väčšina obsahu kapitoly napísaná na základe nejakej konkrétnej publikácie, odkazujte sa na ňu v texte kapitoly.

1. Príklad nesprávneho uvedenia zdroja [1]

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip ex ea commodo consequat. Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.

Citácia za koncom kapitoly – Ani koniec kapitoly nie je tým správnym miestom. V citačných manuáloch nájdete usmernenia, podľa ktorých je potrebné príslušný zdroj citovať v každej vete resp. za každou myšlienkou. V prípade záverečných prác by striktné dodržiavanie týchto pravidiel malo „vtipný“ záver, ale snažte sa tomuto ideálu aspoň priblížiť. Pokiaľ používate nejaký zdroj vo väčšej miere, tak na to môžete v texte upozorniť napr. formuláciou typu „nasledujúci popis systému XX vychádza predovšetkým z práce XX“.

1. Príklad nesprávneho uvedenia zdroja

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip ex ea commodo consequat.

...

Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum. [1]

Uvádžanie prebratej citácie – pokiaľ je v citovanom texte odkaz na ďalšiu publikáciu, neuvádzate ju ako priamu citáciu. T.j. pokiaľ sa v zdroji píše napr. „Mrkvička (2011)“, tak vy do zátvorky napíšete „Mrkvička 2011, tu podľa“ a uvediete zdroj z ktorého ste čerpali. Do zoznamu použitej literatúry potom uvediete už iba citovaný zdroj a nie Mrkvičku 2011.

Uvádžanie titulov za menami – je milé, že chcete byť v texte práce slušný a uvádzať autorov s titulom, ale nerobí sa to. Uvádza sa iba priezvisko hlavného autora, prípadne aj druhého pokiaľ sú dvaja, pokiaľ je ich viac, tak uvediete priezvisko prvého autora a kol. a uvediete číslo alebo rok do zátvorky, už podľa citačnej normy ktorú používate.

Obrázky bez citácie – pokiaľ ste obrázok prebrali, je potrebné odkázať na jeho zdroj v popise. V súvislosti s obrázkami mi napadlo zopár ďalších častých chýb, ktoré síce s citovaním nesúvisia ale v krátkosti ich uvediem.

Príklady správneho citovania rôznych typov zdrojov na web stránkach VŠE v Prahe: <https://knihovna.vse.cz/citace-priklady/>

Ďalšie časté chyby pri písaní BP a DP

Obrázky – pri obrázkoch nezabúdajte, že by mali byť vždy odkazované v texte a poriadne popísané. Toto sa dá veľmi jednoducho skontrolovať. Takže sa vždy odkážte na obrázok v texte použitím krížového odkazu na neho. Popísaný by mal byť kompletne, t.j. pokiaľ uvediete obrovský obrázok s kopou detailov a opíšete ho jednou vetou, takmer určite to nebude stačiť. Pokiaľ je na obrázku graf, osi majú obsahovať názov premennej a jednotku napr. v hranatých zátvorkách. Nepoužívajte obrázky ako výplň do počtu strán. Takto sa nepriamo dostávame k ďalšiemu bodu, ktorým je normostrana.

Normostrana – vo svojich zadávacích listoch má väčšina z vás uvedený približný rozsah vašich prác. V snahe priblížiť sa mu dávate do svojich prác kopec obrázkov, zoznamov a podobných vecí a myslíte si, že tým plníte požiadavku na rozsah. Neplníte. Podstatný je počet normostrán a ten napr. vo Word zistíte tak, že si označíte text od úvodu po záver a podelíte počet znakov vrátane medzier hodnotou 1800. K počtu znakov vrátane medzier sa dostanete kliknutím na „Počet slov: nejakecislo“ v ľavom spodnom rohu Wordu. 1800 je počet znakov vrátane medzier na normostrane. Tento údaj je dôležitý aj kvôli ďalšej veci s ktorou sa pri finalizácii vašich záverečných prác stretnete a tou sú jazykári, či už tí ktorí by vám eventuálne mohli kontrolovať pravopis alebo robiť anglický preklad. Tí majú ceny v normostranách.

Šablóna – pri písaní samozrejme používajte oficiálne šablóny, ktoré pre TUKE nájdete po prihlásení sa do knižničného systému ETD tu: <https://portal.lib.tuke.sk/etd/#/download>

Organizácia písania – na záver prvej časti spomeniem ešte niekoľko poznámok k organizácii písania práce. K tomuto bodu by ste tiež našli množstvo literatúry, ale ja za všetky body spomeniem jednu typickú chybu a tou je snaha písať všetky body práce zaradom. Nejde len o abstrakt, ktorý sa samozrejme píše nakoniec, ale aj o úvod. Tým nechcem povedať, že než začnete písať prácu nemali by ste mať približnú predstavu o tom čo chcete robiť, ale od úvodu to má ďaleko a kopec vecí sa ešte

bude meniť. Po nejakej základnej koncepcii toho čo by ste v práci chceli riešiť, by ako prvé malo nasledovať štúdium literatúry. Pri jej spracovaní je veľmi užitočné robenie priebežných poznámok. Nesnažte sa písať priamo čistopis teórie, najskôr si spracujte jednotlivé práce v poznámkach.

Citačné manažéry

Postupne sme sa teda dostali k druhej časti, ktorá je o citačných manažéroch. Citačný manažér, ako uvidíte, je veľmi užitočný nástroj. Často sa môžete stretávať s rôznymi návodmi ako citovať podľa tej či onej normy, ktoré obsahujú zväčša rozsiahly popis toho ako správne formátovať položky v použitej literatúre. Pokiaľ nie je vaším odborom knižničná veda ☺, tak sa to neučte. Jednoducho si stiahnite niektorý z citačných manažérov, ktorý túto prácu spraví za vás. Medzi najčastejšie používané patria:

- Endnote
- Mendeley
- Zotero

Uviedol som ich v tomto poradí, lebo takto som sa s nimi postupne zoznamoval, ale práve tieto patria aj medzi najpopulárnejšie. Prvý z nich je platený, ale veľmi prepracovaný, ďalšie dva sú free. Ich základná myšlienka je ale rovnaká. Citačný manažér je tiež súčasťou Wordu (podľa verzie a jazyka „Referencie/Citácie a bibliografia“). Pri používaní číselnej referencie je možné v ňom používať aj hranaté zátvorky (predpísané aj v šablóne pre ZP na TUKE). Návod, ako to spraviť nájdete napr. tu: https://www.officetooltips.com/word_2016/tips/change_the_type_of_brackets_in_citations.html

Autor: Ing. Mgr. Peter Koncz, PhD., upravil a doplnil prof. Ing. Ján Paralič, PhD.